

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кльоби Тараса Львовича на тему «Регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів України», на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»)

Рецензенти у складі доктора економічних наук, професора, завідувача відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» Шульц С.Л. та кандидата економічних наук, старшого наукового співробітника відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» Мульської О.П., рішенням вченої ради ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (протокол № 1 від 04.02.2021 р.) призначені для проведення попередньої експертизи дисертації «Регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів України», виконаної аспірантом відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» Кльоною Тарасом Львовичем для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», на основі вивчення і аналізу дисертації та наукових публікацій Кльоби Т.Л. та за результатами фахового семінару, який відбувся на розширеному засіданні відділу регіональної економічної політики Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України (протокол № 1 від 18.02.2021 р.) дійшли висновку про таке:

1. Науковий рівень дисертації відповідає діючим вимогам до атестації здобувачів ступеня доктора філософії, а саме п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167. Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, характеризується єдністю змісту, містить наукові положення, що мають наукову новизну та важливе значення в галузі економіки, має встановлену вимогами структуру: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

Актуальність теми дослідження. Важливість дослідження проблематики збалансованого ендогенного розвитку регіонів України продиктована поглибленням фінансово-економічної кризи, обумовленої наслідками пандемії (девальвація національної валюти, втрата платоспроможності окремими регіональними банками, вплив трудових ресурсів, зростання безробіття, падіння експорту та імпорту), трансформаційними змінами (реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації), а також об'єктивними чинниками як то воєнні дії на Сході та

втрата контролю над територіями (як наслідок – втрата фінансових активів), що своєю чергою, обумовили як нові виклики, так і можливості для розвитку регіонів. Натомість, не спостерігається реальна конвертація нових можливостей для стійкого поступу регіонів у кращу якість життя людей і зменшення міжрегіональних асиметрій за фінансово-економічними показниками. За таких умов порушення збалансованості та фінансової стійкості, що має місце в економіці регіонів України впродовж останніх років, є вагомими перешкодами відновлення позитивних темпів їх економічного зростання.

З огляду на зазначене, актуалізуються питання обґрунтування засобів та інструментів регулювання фінансових дисбалансів ендogenous розвитку регіонів в умовах фінансово-економічної нестабільності в Україні, а також розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів їх мінімізації, що свідчить про своєчасність та актуальність наукового дослідження Кльоби Т.Л.

Дисертаційне дослідження пов'язане тематикою науково-дослідних робіт відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» за такими темами: «Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансово-економічного потенціалу територіальних громад Карпатського регіону» (номер державної реєстрації 0117U003493), у межах якої автором, на основі запропонованого методичного підходу здійснено оцінювання бюджетних дисбалансів в економіці Карпатського регіону, визначено причини їх виникнення та обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку Карпатського регіону; «Управління активами територіальних громад» (номер державної реєстрації 0011U100197), де автор розкрив специфіку управління майном комунальної власності ОТГ та запропонував напрями вдосконалення регуляторних процедур. Також теоретичні напрацювання в частині визначення фінансових чинників економічного зростання регіонів та обґрунтування загроз формування їх бюджетної безпеки, використані під час виконання гранту НФДУ «Підтримка досліджень провідних і молодих вчених» за проектом «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів і територіальних громад на засадах поведінкової економіки» (номер державної реєстрації 0120U104888).

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації, висновків і рекомендацій, їх достовірність й новизна. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментарію регулювання фінансових дисбалансів ендogenous орієнтованого розвитку регіонів України.

Ознайомлення з дисертаційною роботою дає підстави стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а поставлені завдання вирішено у повному обсязі.

Дисертант продемонстрував уміння застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які забезпечили ґрунтовність, об'єктивність і достовірність отриманих у дисертації положень та сформульованих висновків,

зокрема: наукового узагальнення, аналізу і синтезу, структуризації та групування, компаративного аналізу, графічний, індукції та дедукції, системного аналізу та наукової абстракції, економіко-статистичних розрахунків, економічного моделювання, кластерного аналізу.

Обґрунтованість і достовірність результатів проведеного дослідження підтверджується опрацюванням та узагальненням значної кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, законодавчих актів і нормативних документів, офіційних статистичних матеріалів Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, аналітичних даних Міністерства фінансів України та Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Міністерства освіти і науки України, Національного банку України. У роботі широко використовувалися інформаційні джерела міжнародних фінансових організацій, фінансових урядових інституцій зарубіжних країн тощо.

До найбільш вагомих результатів дослідження, що містять наукову новизну, належать:

удосконалено:

- концептуальну модель регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів, які базуються на застосуванні інструментів бюджетної, фінансової, регіональної та соціально-економічної політик і передбачають розподіл пріоритетів за сферами виникнення; визначення принципів та завдань, що дає змогу впливати на параметри диспропорцій;
- науковий підхід до дуального позиціонування сутності поняття «фінансові дисбаланси регіону», яке з одного боку, є проявом диспропорційності фінансових відносин, обумовленої зовнішніми і внутрішніми шоками, а з іншого – обумовлені змінами в економіці регіону, які і спричиняють виникнення дисбалансів, що на відміну від наявних, дозволяє враховувати причини диспропорцій та передбачати негативні наслідки для функціонування економіки регіону;
- науково-методичний підхід до оцінювання фінансових дисбалансів регіонів, який, на відміну від існуючих, передбачає: виокремлення типів дисбалансів (бюджетних, фінансових та соціально-економічних), вибір системи індикаторів їх оцінювання (на основі коефіцієнтів Фенхера), що дозволило диференціювати регіони за рівнем фінансових дисбалансів і слугувало основою для обґрунтування напрямів та заходів їх подолання;
- теоретичні засади дослідження фінансових дисбалансів ендогенно-орієнтованого розвитку регіонів шляхом систематизації чинників виникнення; доповнення класифікації різновидів (за сферою виникнення, за способом контролюваності, за рівнем передбачуваності) та інститутів (за масштабом дії, способом формування та виникнення), що дало змогу розширити предметно-змістове наповнення теоретичного базису

регіональної економіки;

- змістовну інтерпретацію поняття регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів під яким, на відміну від існуючих, запропоновано розуміти сукупність інструментів фінансово-економічного, інституційно-правового характеру та заходів впливу на розбалансовані сфери економіки регіону з метою подолання таких дисбалансів або мінімізації їх негативних наслідків. Такий підхід, на відміну від наявних, надає поняттю цільової визначеності та дає можливість більш предметно підходити до вибору інструментів регулювання;

набули подальшого розвитку:

- науковий підхід до виявлення причинно-наслідкових зв'язків між розвитком регіону та індикаторами фінансових дисбалансів, з використанням багатовимірних статистичних аналізів, що дозволило, на основі розроблених моделей, обґрунтувати загрозові тенденції та ідентифікувати фінансові дисбаланси на початкових етапах їх прояву;
- науково-практичні напрями посилення бюджетної безпеки регіонів в умовах існуючих викликів і загроз в частині: зміцнення самостійності місцевих бюджетів; вдосконалення системи контролю за використанням бюджетних коштів; покращення управління дефіцитом місцевих бюджетів; підвищення прозорості бюджетного процесу.

Практична цінність розробок полягає у тому, що основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи, доведені до рівня методичних розробок і рекомендацій, можуть слугувати основою для напрацювання заходів з регулювання фінансових дисбалансів ендогенного розвитку регіонів України. Отримані результати знайшли практичне застосування у діяльності головного управління координації та оцінки ефективності регіональної політики Директорату регіональної політики Міністерства розвитку громад та територій України (довідка №1798909/1-20 від 26.01.2020 р.); науково-практичні пропозиції враховані при розробці Програм з підвищення ефективності управління активами новостворених громад Асоціацією ОТГ (довідка №23 від 07.12.2020 р.); пропозиції щодо оцінювання фінансових дисбалансів регіонів, запропонований інструментарій виявлення та регулювання фінансових дисбалансів в регіоні використані в практичній діяльності Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка №1-52/23 від 18.01.2021 р.). Теоретичні розробки автора використовуються у навчальному процесі НУ «Львівська Політехніка» (довідка №22-01 від 26.01.2021 р.) та Навчально-наукового інституту економічних та соціальних відносин Університету банківської справи (довідка №01-015/48 від 25.01.2021 р.).

Оформлення дисертації відповідає діючим вимогам, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в логічній послідовності, всі завдання відповідають меті та повністю її розкривають.

Щодо пункту 11 – всі наукові результати дисертації опубліковані, апробація результатів є достатньою. У відкритому друці за темою дисертації опубліковано 18 праць, з них: у фахових виданнях України опубліковано 8 праць (з них – 1 стаття у періодичному виданні, включеному до міжнародної бази Scopus); 3 статті – у періодичних виданнях держав, які входять до ЄС та країн економічного співробітництва (Іспанія, Польща); 7 статей у наукових фахових виданнях України; 7 тез доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Загальний обсяг опублікованих праць за темою дисертації становить 10,45 друк. арк., особисто автору належить 6,35 друк. арк.

В опублікованих працях здобувача повністю відображено сутність та зміст отриманих результатів дослідження та їхня наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях. З огляду на зазначене апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

Публікації, що відтворюють наукові результати дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кльоба Т.Л. Суть та значення ендогенно орієнтованого розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: [зб. наук, пр.] / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»;* ред.кол.: В.С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2018. Вил. 1 (129). С. 31-37. (0,65 друк. арк.).

2. Кльоба Т.Л. Регулювання фінансових дисбалансів в системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів України. *Регіональна економіка.* Львів, 2018. № 3. С. 81-87. (0,54 друк. арк.).

3. *Voznyak H., Kloba T., Kloba S., Kloba L. Model of assessment of financial disabilities in regions of Ukraine. Investment Management and Financial Innovations. 2019. Vol. 16. Iss. 1. P. 365-377. (загальний обсяг – 0,94 друк. арк., особистий внесок автора – 0,23 друк. арк.: запропоновано модель оцінки фінансових дисбалансів розвитку регіонів та напрями підвищення ефективності регіональної політики) (Scopus).*

4. Кльоба Т.Л. Фінансові дисбаланси в економіці регіонів: аналіз причин та наслідків. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.* Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Харків, 2019. Вип. 10. С. 139-150. (1,13 друк. арк.).

5. Kloba T., Kloba S. *Substantiation of Effective Instruments of Regulation of Financial Imbalances of Endogenous Oriented Development of the Regions of Ukraine. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2019. Vol. 6. No. 3-4. P. 46-54.* (загальний обсяг – 0,60 друк. арк., особистий внесок автора – 0,3 друк. арк.: запропоновано класифікацію інструментів регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів).

6. Kloba T., Kloba S. *Assessing the relationship between financial imbalances and endogenous regional economic development of Ukraine. European Scientific Journal. 2020. Vol. 16. No. 10. P. 114-123.* (загальний обсяг – 0,43 друк. арк., особистий внесок автора – 0,22 друк. арк.: оцінено взаємозв'язок між фінансовими дисбалансами та ендогенно орієнтованим розвитком регіонів за допомогою кореляційно-регресійного аналізу).

7. Кльоба Л.Е., Кльоба Т.Л. *Економічна природа та причини виникнення фінансових дисбалансів. Економіка та держава. 2020. № 6. С. 44-54.* (загальний обсяг – 1,49 друк. арк., особистий внесок автора – 0,74 друк. арк.: досліджено причини виникнення фінансових дисбалансів та систематизовано наукові погляди щодо сутності поняття «фінансові дисбаланси»).

8. Voznyak H., Kloba T. *Smart Specialization as an Innovative Strategy for the Regional Economic Growth: Experience of Central and Eastern European Countries for Ukraine. Business Inform. 2020. Vol. 11. P. 59-68.* (загальний обсяг – 1,06 друк. арк., особистий внесок автора – 0,53 д.а.: досліджено процеси стратегування регіонального розвитку на засадах smart-спеціалізації в Україні).

9. Voznyak H., Kloba L., Kloba T. *Financial imbalances of endogenous oriented development of regions: approaches to evaluation. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2020. Vol. 2 (89). P. 67-82.* (загальний обсяг – 0,75 друк. арк., особистий внесок автора – 0,25 друк. арк.: запропоновано послідовність оцінювання фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів).

10. Voznyak H., Patytska K., Kloba T. *Assessment of the causes and consequences of financial imbalances in the economy of the regions of Ukraine – Regional and Local Development – Economic, Social and Environmental Factors. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2020. 4 (91), P. 57-73.* (загальний обсяг – 0,67 друк. арк., особистий внесок автора – 0,22 друк. арк.: проведено аналітичну оцінку фінансових дисбалансів в економіці регіонів України).

11. Voznyak H., Patytska K., Kloba T. *Determination of Financial Factors in the Latest Theories of Economic Growth of Territorial Communities. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2020. Vol. 7, No. 3, P. 49-59.* (загальний обсяг – 0,89 друк. арк., внесок автора – 0,30 друк. арк.: узагальнено наукові погляди щодо економічного зростання територіальних громад).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Кльоба Т.Л., Возняк Г.В. Роль інформаційних технологій в сучасному розвитку регіону. Актуальні питання економіки, фінансів, менеджменту та права в сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 2 квітня 2018 р.): у 5 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 2. С. 33-34. (загальний обсяг – 0,12 друк. арк., особистий внесок автора – 0,06 друк. арк.: досліджено основні типи інформаційних технологій у сучасному розвитку регіону).

13. Кльоба Т.Л. Методи оцінки фінансових дисбалансів регіонів України. Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації: правові, економічні та соціальні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 13-14 грудня 2018 р.). Миколаїв: МНАУ, 2018. С. 311-314. (0,11 друк. арк.).

14. Кльоба Т.Л. Склад фінансових дисбалансів та комплекс заходів в системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів. Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених (м. Львів, 23-24 квітня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 64-65. (0,10 друк. арк.).

15. Кльоба Т.Л. Основні теорії ендогенно орієнтованого розвитку регіонів, матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів»: зб. матеріалів, присвяч. 50- річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Секція 1 «Стратегічні пріоритети розвитку економічних відносин на макро- та мікрорівнях» (м. Покровськ, 13-14 травня 2019 р.). С. 60-64. (0,26 друк. арк.).

16. Кльоба Т.Л. Методи управління фінансовими дисбалансами в системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів. Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України: матеріали X Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Львів, 21 листопада 2019 р.). Львів: Алерта, 2019. С. 30-32. (0,12 друк. арк.).

17. Кльоба Т.Л. Методика оцінки виявлення зв'язку між фінансовими дисбалансами та ендогенно орієнтованим розвитком регіонів. Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни: матеріали II Науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 21-22 лютого 2020 р.). – Хмельницький: Видавництво «Молодий вчений», 2020. С. 25-28. (0,11 друк. арк.).

18. Кльоба Т.Л. Принципи, особливості та концептуальні основи фінансових дисбалансів в системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів. Регіональна

бізнес-економіка та управління Вінницький фінансово-економічний університет. Вінниця, 2018. Вил. 2 (58). С. 121-129. (0,48 друк. арк.).

2. Науковий рівень дисертації відповідає діючим вимогам пункту 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167 – всі наукові результати, що виносяться на захист і висвітлені у дисертації, одержані особисто здобувачем. Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розробки теоретичних і методичних положень та рекомендацій щодо регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів України.

Усі результати, винесені автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих в співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків. Особистий внесок дисертанта у колективні наукові роботи конкретизовано у списку праць, наведеному вище.

3. Загальний висновок. Дисертаційна робота «Регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів України» є завершеною, самостійною науковою працею, що виконана на достатньо науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167 і рекомендується для подальшого проходження з метою захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні і поведінкові науки»),

4. Рішенням фахового семінару, проведеного на розширеному засіданні відділу регіональної економічної політики Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України (протокол № 1 від 18.02.2021) ухвалили:

- визнати, що дисертаційна робота «Регулювання фінансових дисбалансів ендогенно орієнтованого розвитку регіонів України» здобувача Кльоби Тараса Львовича відповідає спеціальності 051 – «Економіка»;
- визнати, що Кльобою Тарасом Львовичем опубліковано по темі дисертації 18 наукових праць, які розкривають основний зміст дисертації, відображають наукову новизну отриманих результатів і відповідають вимогам пунктів 11 і 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167;

- рекомендувати вченій раді ДУ «Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України» розглянути в якості офіційних опонентів за дисертацією Кльоби Тараса Львовича «Регулювання фінансових дисбалансів ендемоно орієнтованого розвитку регіонів України» таких учених:
 - **Сідельникову Ларису Петрівну**, д.е.н, професора, завідувача кафедри фінансів, банківської справи та страхування Херсонського Національного технічного університету Міністерства освіти і науки України;
 - **Сімків Лілію Євгенівну**, д.е.н., доцента, завідувача кафедри теорії економіки та управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Міністерства освіти і науки України;
- рекомендувати головою спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації Кльоби Тараса Львовича призначити **Васильціва Тараса Григоровича**, д.е.н, професора, завідувача відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів;
- рекомендувати дисертацію Кльоби Т.Л. на тему: «Регулювання фінансових дисбалансів ендемоно орієнтованого розвитку регіонів України» до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка» після її утворення рішенням МОН України.

Рецензенти:

д.е.н., професор завідувач відділу
регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»

 С.Л. Шульц

к.е.н., старший науковий співробітник
відділу проблем соціально-гуманітарного
розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»

 О.П. Мульска

04.03.2021 р.

підписи *Шульц С.Л. Мульської О.П.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ІРД НАН України
Гавриш Б.В.